

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ДОКТРИНИ ВИЗНАННЯ НЕКОНСТИТУЦІЙНОЮ ЗАКОНОДАВЧОЇ ПРОГАЛИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ксенія Кирилівна РАКИТЯНСЬКА,

*студентка магістратури Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
<https://orcid.org/0000-0001-9558-2047>*

Функціональне призначення діяльності Конституційного Суду України (далі – КСУ, Суд) полягає, головним чином, у здійсненні конституційного контролю. Тим не менше, робота КСУ має своєрідний правотворчий аспект, адже, визнаючи законодавчі акти такими, що не відповідають Конституції України, Суд фактично здійснює негативну правотворчість.

Чинна Конституція України не містить положень стосовно повноважень Конституційного Суду України досліджувати та оцінювати конституційність законодавчих прогалин, а також відсутні конституційні норми щодо спеціальних процедур дослідження законодавчих прогалин [1]. Відповідно до норм Основного Закону України, єдиним суб'єктом, що має право здійснювати законотворчість є Верховна Рада України (далі – ВРУ), а відтак, саме ВРУ уповноважена усувати законодавчі прогалини. При цьому суб'єктами ініціювання питань усунення законодавчих прогалин можуть бути відповідно суб'єкти законодавчої ініціативи: Президент України, народні депутати України, Кабінет Міністрів України.

Натомість, здійснюючи контроль конституційності актів законодавства та даючи офіційне тлумачення Конституції та законів України, безумовно, КСУ все ж стикається з проблемою виявлення законодавчих прогалин. Адже Суд здійснює системний аналіз нормативно-правових актів у їх взаємозв'язку, досліджуючи усі питання, що пов'язані з конституційністю оскаржених актів (їх положень), в тому числі наявність законодавчої прогалини [1]. Фактично можна стверджувати, що Конституційний Суд України досліджує законодавчу прогалину як елемент розгляду справи в конституційному судочинстві, проте не дає оцінку її конституційності. Натомість КСУ, виявивши прогалину в законі, має право зробити висновок щодо неконституційності конкретної норми чи законодавчого положення, саме у зв'язку із тим, що вона не здійснює належного регулювання усіх аспектів правовідносин, що можуть виникнути.

Прикладом є Рішення КСУ у справі про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі від 16 вересня 2021 року № 6-р(П)/2021 [2]. Фактично у даній справі, розглядаючи питання щодо неможливості застосування норм частини першої статті 81 та частини першої статті 82 Кримінального кодексу України до осіб, яких засуджено до відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі, КСУ визнав неконституційною законодавчу прогалину. Адже відсутність передбаченої у законодавстві можливості застосування відповідної норми права до усіх осіб з однаковим ступенем «рівності» є проявом прогалини в законі.

Ще одним прикладом застосування подібного підходу щодо вирішення питань, пов'язаних із законодавчою прогалиною, є рішення КСУ від 1 червня

2016 року № 2-рп/2016 (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу), в якому Суд визнав «таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року № 1489-III з наступними змінами у взаємозв'язку з положенням частини другої цієї статті стосовно госпіталізації особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна за рішенням лікаря-психіатра без судового контролю» [3]. Фактично у даному випадку Конституційний Суд України визнав неконституційною прогалину в законі, тобто положення, що унеможливають судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб, мотивувавши при цьому свою компетенцію КСУ щодо конституційного контролю за прогалинами в праві через концепцію позитивного обов'язку держави щодо ефективного правового регулювання з метою забезпечення конституційних прав і свобод.

Вищенаведене свідчить, що проблематика законодавчих прогалин має місце у діяльності КСУ на практиці. При чому, аналіз актів Конституційного Суду України, свідчить що, за загальним правилом, Суд реалізовує дослідження законодавчої прогалини шляхом: 1) декларування необхідності законодавчого врегулювання певних правовідносин; 2) відмови від тлумачення законодавчих прогалин, що було б втручанням в компетенцію законодавчої гілки влади [1]. Тобто у випадку встановлення наявності законодавчої прогалини, якщо це пов'язано із захистом прав особи, КСУ не наділений повноваженнями здійснювати будь-які дії щодо їх забезпечення, а тому Суд лише вказує на наявність законодавчої прогалини та у разі невідповідності нормативно-правового акту (його положення) Конституції України може визначити орган, який повинен привести у відповідність до Конституції України оскаржений акт. З точки зору юридичної техніки, законодавча прогалина фіксується у мотивувальній частині акту Конституційного Суду з констатуванням того факту, що заповнення законодавчих прогалин належить до компетенції Верховної Ради України. В подальшому, з огляду на той факт, що рішення і висновки Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання, уповноважений суб'єкт здійснює усі дії для заповнення виявленої прогалини.

Список використаних джерел:

1. Проблеми законодавчих прогалин в конституційній юриспруденції : національна доповідь. *Конституційний Суд України*. URL: https://www.confueconstco.org/reports/repxiv/report_Ukraine_uk.pdf (дата звернення: 01.12.2021).
2. Рішення Конституційного Суду України від 16.09.2021 № 6-р(II)/2021 (справа про перегляд вироку особи, караній на довічне позбавлення волі). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-21#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
3. Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 № 2-рп/2016 (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text> (дата звернення: 01.12.2021).